

Eesti Keskkonnaühenduste Koda

Maaeluministeriumile, hr Martti Mandel
koopia pr Linda Ajaots

Teie:

Meie: 24.11.2020 nr 1-5/20/2923

Märkusi keskkonnapraktikate meetmelehtede osas

Maaeluministerium edastas 30. oktoobril koostööpartneritele põllumajandus-keskkonnaga seotud sekkumislehtede eelnõud. Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO) tänab võimaluse eest neid kommenteerida, sest paraku on meil nendega seoses nii uusi kui ka juba varem tõstatatud, kuid seni lahenduseta küsimusi.

Toome esile järgmised teemad ja ettepanekud:

1. Ei ole päris selge, miks otsustati talvise taimkatte ja vahekultuuride sekkumised viia KSM nõuete alla. Kas on tõendeid, et need toimivad tõhusamalt just sellise pakatina, mitte tootja vabal valikul võetavate üksikmeetmetena?
2. Herbitsiidide mittekasutamise ökokava välja jätmine põhjendusega, et ei leitud lahendust selle kontrollimiseks ei ole tõsiseltvõetav. EKO on kindel, et ÜPP strateegiakavasse tuleb meetmeid valida nende sisulise kasu, mitte kontrolli mugavuse järgi. Sama märkus on meil ka vedelsõnniku varasema laotamise ökokavast loobumise kohta ja teistegi meetmetega seoses.
3. On arusaamatu, miks karjatavate alade toetuse eesmärkidest on õhukvaliteedi indikaator välja võetud, kuigi on teada, et see on üks viis vähendada ammoniaagiheidet (<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0167880904000982>).
4. Karjatavate alade puhul ei ole päris selge, mida mõeldakse varjualuse all (kas metsatukk selleks kvalifitseerub?) ja miks on välistatud piimakari. Tänapäevase seisuga on veel üksikuid piimakarja kasvatavaid tavatootjaid, kelle loomad käivad väljas ja see praktika vajab tunnustamist ja toetamist.
5. Ökoalade sekkumises on jätkuvalt sees karjatamise keeld, mida pole kuidagi põhjendatud. Enamasti karjatamine sellistel aladel on elurikkust pigem toetav. Samas ei ole neil aladel käsitletud kuivendamist, mis on ilmses vastuolus meetme eesmärkide seas nimetatud kliimamuutuse leevendamisega. Ökoaladel ei tohiks viia läbi kuivendussüsteemi uuendamist ega rekonstrueerimist, mis halvendaks ökosüsteemi teenuste osa (näit mullas seotud süsiniku hoidmine turvasmuldadel). Erandi korras võiks seal lubada maaparanduse uuendamist või rekonstrueerimist, kui alast kulgeb läbi eesvool, kuivendusest sõltub taristu ja seda pole võimalik ümber suunata. EKO teeb ettepaneku lubada ökoaladel karjatamist, kuid keelata neil

kuivendamine (va ülatoodud erandlikel tingimustel). Samuti teeme ettepaneku eemaldada ökoalade sekkumise valikutest neljandana esitatud lämmastikku siduvate kultuuride kasvuala, kuna tegemist on tootliku meetmega (saagikoristus on lubatud), mida tootjad kindlasti eelistatult valivad, kuid mille täiendav keskkonnakasv peale lämmastiku sidumise on kaheldav. Samuti teeme ettepaneku lubada ökoaladena kuni 20% põllumajandusmaast (vt kommentaar nr 12).

6. Mulla ja veekaitsetoetus on meetmelehe kohaselt "... suunatud ainult keskkonnasõbraliku majandamise või mahetoetuste saajatele, kui aktiivsematele põllumajandustootjatele, kuna just nende kasutuses olevate mulla- ja veekaitsealade tundlike alade puhul on oht, et rohumaad võetakse kasutusse haritava maana." Miks näiteks üksnes ÜPT taotlejaid teraviljakasvatajaid ei soovita stimuleerida tundlikke maid rohumaa alla viima? Teeme ettepaneku võimaldada ka neil seda toetust taotleda.
7. Samuti tekitab küsimusi tingimus, mille kohaselt mullakaitsetoetust võib taotleda vähemalt 0,3 ha suuruse põllu kohta, kus põllumassiivi põhimullana on 70–90% ulatuses turvasmullad ja/või vähemalt 70% erodeeritud ja deluviaalmuldade kompleks. Suurte massiivide puhul võib tekkida olukord, et muld jääb üsna suurel alal jätkuvalt kaitseta, kui näiteks 400 ha suurusest põllust on 8% turvasmuld. Teeme ettepaneku, et vajadusel võiks sellisel juhul olla võimalik turvasmulla osa eraldi põlluks vormistada ja sellele vastavat toetust rakendada.
8. Jätkuvalt puudub veetaseme tõstmise toetus, kuigi on teada, et turvasmulla kaitseks ja sellelt süsinikuemissioonide peatamiseks ei piisa vaid ala viimist rohumaaaks (kuigi see pisut aitab). Veetaseme kontrollitud tõstmine on üks olulisi ja tunnustatud põllumajanduse ning maakasutuse emissioonide vähendamise meetmeid. Ka ÜPP reformipaketi aruteludel Euroopa Parlamendis ja Nõukogus on jõutud märgalaviljeluse tähtsuse tunnustamiseni. EKO teeb ettepaneku vastav meede välja töötada.
9. Ühtlasi peame vajalikuks välja töötada väga märgade niitude jaoks eraldi ökokava, mis võimaldaks hooldada selliseid rohumaid (nii poollooduslikke kooslusi kui ka taastatud veerežiimiga püsirohumaid, näiteks poldritel olevaid enam mitte kuivendatavaid alasid), mis on liiga märgad selleks, et põllumajandustootja julgeks neile aladele võtta viieaastast keskkonnameetmega määratud kohustust.
10. Meile on arusaamatu, miks pinnaveekaitse meede on ette nähtud üksnes suurtele veekogudele, kus on seadusega ette nähtud 10 m või 20 m veekaitsevöönd. Tegelikult on võimalik ja vajalik rakendada ning hüvitada vabatahtlikke pinnavee kaitsemeetmeid ka väikestele kraavidele, kus seaduse alusel määratud on veekaitsevöönd 1 m või puudub hoopis. EKO teeb ettepaneku meedet vastavalt täiendada.
11. Ei saa nõustuda sellega, et strateegiakava eelnõus puudub jätkuvalt meede taimetoitainete bilansi ja/või kasutustõhususe parandamiseks, kuigi vajadus selle järgi on ilmne ja kasutustõhususe parandamine on PõKa-s töö raames tunnustamist leidnud. KSM ja mulla- ning veekaitse meetmetes on küll mainitud taimetoitainete säästva kasutuse abivahend FAST kasutamine, kuid see veel üksi ei paranda

olukorda, vaid on üksnes selle parandamise eelduseks. EKO teeb ettepaneku töötada välja tulemus-põhine toetus, mida saab maksta taimetoitainete bilansi ja/või kasutustõhususe parandamise eest.

12. Puhverribade toetus (ökokava) näeb ette võimaluse rajada rohumaaribasid. Rohumaariba täidab peamiselt puhverriba funktsiooni, mille ülesanne on püüda põllumajandusliku tegevuse tulemusena tekkivat taimekaitsevahendite ja väetiste triivi ning kaitsta pritsitava ja väetatava ala kõrval või lähedal kasvavat aia-, põllu- ja metsakultuure saastumise eest. /---/ Ökokava täpsemas kirjelduses on määratud, et toetust antakse 2 kuni 6 meetri laiuse rohumaariba kohta, mis on rajatud tava- ja mahepõllu vahele põllumaale ja mis ei ületa 5% põllu pindalast.

EKO leiab, et elurikkuse kaitsesse panustab ökokava paremini siis, kui (a) toetuskõlblikuks loetakse ka rohumaaribad kahe tavapõllu vahel ning põllu servas, mis piirneb metsamaaga, ja rohuriba põllu koosseisus oleva maastikuelemendi ääres; (b) määrata lisatingimuseks, et kui rohumaariba niidetakse, võib seda teha alates 15. juulist. Ribade maksimaalne pindala tõsta 20% põllu pindalast.

Juhime tähelepanu, et rohkem kui 5% põllu pinnast ei ole rohumaaribade kohta ebaproportsionaalselt suur ja soovitame selle piiri tõsta 20% peale. Rohumaaribade rajamist ei ole mõtet karta, tegu on ühe tulemuslikuma meetmega põllumajandusmaastike elurikkuse hoidmisel. Tänapäevaste teadmiste puhul on nii saagikuse tagamiseks kui ökosüsteemiteenuste ja elurikkuse tulemuslikuks säilimiseks vajalik servatihedus ca 300-400 meetrit (mis tähendaks kahte põllumassiivi läbivat riba hektari kohta) või poollooduslike koosluste osakaal põllu pinnast 20% (Martin et al. 2019. The interplay of landscape composition and configuration: new pathways to manage functional biodiversity and agroecosystem services across Europe. Ecology Letters 22:1083-1094). Eesti oluliste põllumajanduspiirkondade servatihedused jäävad sellele oluliselt alla (Oja, T., Möisja, K., Uuemaa, E. 2016. Eesti tingimustes oluliste maastikuelementide määratlemine ja olulisuse hindamine. Lepingu 239 sisuline aruanne).

Eraldi tuleb kaaluda, kuhu lisada püsivate rohumaaribade rajamiseks vajalik toetus, mis soodustaks looduslikest liikidest mitmekesisete ribade rajamist või muul moel liigirikka püsitaimestiku kujunemisele kaasaaitamist (nt kasutades pärandniitudelt pärit heina seemnete allikana).

13. 6. erieesmärk – panustada elurikkuse kaitsesse, edendada ökosüsteemi teenuseid ning säilitada elupaiku ja maastikke – näeb esimese sekkumisena ette majandamispraktikaid põllulindude kaitseks (<https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/upp-2021/upp-2021-strat-eegiakava-ulesehitus-2020-10-15.pdf>). Ometi on linnukaitselised eesmärgid vaatamata korduvatele meeldetuletustele sisuliselt meetmetega katmata. Peame vajalikuks absoluutse miinimumina vähemalt nn. räägusõbraliku rohumaaviljeluse ökokava sisseviimist strateegiakavasse. Meetme põhisisu oleks põllumajandustootja poolt vabalt valitud vähemalt 0,3 ha suuruse rohumaa või suurema rohumaa vähemalt 0,3 ha suuruse osa niitmine pärast 15. augustit. Kuivõrd selline meede ei kattu ühegi teise ökokava ega keskkonnameetmega, peab olema seda võimalik vabalt kombineerida ükskõik millise teisega, nagu mahetootmine, KSM, mulla- ja

veekaitsetoetus, väärtusliku rohumaa säilitamine või PLK toetus. See tagaks, et osa rohumaid, mille põllumajandustootjad ise välja valiksid, niidetaks piisavalt hilja, võimaldamaks maas pesitsevatel lindudel (ja lisaks ka lagedal poegivatel imetajatel) tõhusamat sigimist.

14. Kindlasti tuleb kaaluda ka külvamata alade meetme tagasitoomist strateegiakavasse.
15. Endiselt jääb arusaamatuks, miks on tolmeldajate tugialade meede seotud kaugusega mesilasperedest. Tegu on vajaliku meetmega, kuid tolmeldajate tugialasid vajavad ennekõike põllumajanduspiirkonnad, kus on looduslike tolmeldajatele sobivaid korjealaid ja elupaikaid vähe, kuid kus tolmeldamisest sõltuvad põllukultuurid kasvavad. Sh võivad need olla ka piirkonnad, kus mesitarusid läheduses ei ole. Soovitame võtta toetuskõlblikkuse tingimustest maha nõude, et rajatav tolmeldajate tugiala oleks mesilastarude lähedal või nimetada meede ümber Meemesilaste korjealade rajamise meetmeks. Meetme ruumiliseks planeerimiseks soovitame edaspidi hakata kasutama Keskkonnaagentuuri ELME projekti raames koostatud looduslikele tolmeldajatele sobivate elupaikaid, korjealaid ning lennuraadiusi arvesse võtvat mudelit, mille abil on kaardistatud tolmeldajate suhteline arvukus maastikus kui ka looduslike tolmeldajate poolt pakutud tolmeldamisteenus (või selle vajakajäämine) Eesti tolmeldamist vajavatel põldudel.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Laura Uibopuu
Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator